

הל' בישול בשבת - [ו] עירוי כלי ראשון וכלי שני
רב דניאל שטיין

א. משנה שבת (מב.-מב): - האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. [פרש"י - שהעבירן - מן האור. לא יתן לתוכן תבלין - משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותה מבשל. אבל נותן הוא לתוך הקערה - דכלי שני אינו מבשל].

ב. תוס' שבת (מב): ד"ה אבל - מהכא ליכא למידק דעירוי ככלי שני מדקתני לא יתן לתוכה תבלין ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני מערה על הקערה שתבלין בתוכה, ורבינו שמואל מביא ראייה דעירוי ככלי שני מהא דקי"ל תתאה גבר, ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראייה דבזבחים (צה:): ת"ר אשר תבושל בו אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין תלמוד לומר אשר תבושל בו ישבר אלמא דעירוי חשיב מבשל, ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערוט עליהן מלמעלה ר' יונה אמר אסור דעירוי ככלי ראשון חיליה דר' יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח וכו', ונראה דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר וכו', ומ"מ מבשל כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן או צונן לתוך צונן מדיח ופריך חם לתוך צונן אדמיקר ליה בלע אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח.

ג. שו"ע (סי' שי"ח סע' י') - אסור ליתן תבלין בקערה ולערוט עליהן מכלי ראשון. [משנ"ב (ס"ק ע"ד) - דאף דתבלין אין מתבשל בכ"ש וכנ"ל מ"מ העירוי מכ"ר קי"ל דהוא מבשל כדי קליפה ואפ"ל בדיעבד אסור אם עירה להדיא עליהן שלא נפסק הקילוח].

ד. גמ' שבת (מא.-מב): - המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו, או לתוך הכוס כדי להפשירן וכו'. אמר אביי הכי קאמר המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן וכו'. תנו רבנן נותן אדם חמין לתוך הצונן, ולא הצונן לתוך החמין, דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בין חמין לתוך הצונן ובין צונן לתוך החמין מותר, במה דברים אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך הצונן ולא צונן לתוך החמין.

ה. תוס' שבת (מב): ד"ה נותן - אפ"ל בכלי ראשון דחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שאפרש ולא צונן לתוך חמין אפילו בכלי שני דגזרי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני וכו' ולמאן דאמר תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בע"ה אלא נראה כמו שאומר ר"ת דחמין לתוך צונן משמע שהצונן של מטה מרובים שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלים חמין המועטים כלל לפי שמתערבין בצונן המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין שהחמין של מטה מרובין ומתערבין בהן הצונן המועטין ומתבשלין.

ו. שו"ע (סי' שי"ח סע' י"ב) - מיחם שפינה ממנו מים חמין, מותר ליתן לתוכו מים צונן (מרובים) כדי להפשיר, ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך חמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שמחממין הרבה. הגה: ואם המים מרובים כל כך שא"א שיתבשלו, רק שיפיגו צנתן, אפילו בכלי ראשון שרי רק שלא יהיה על האש. [משנ"ב (ס"ק פ"ב) - דאם החמין הם בכלי ראשון אסור לצוק בתוכם מים צוננים וה"ה דאסור לערוט מהם לתוך מים צוננים מועטים שיתבשלו על ידם].

ז. בה"ל (שם) ד"ה והוא - עיין מ"ב דחמין לתוך צונן בעינן ג"כ שיהיו מרובים והט"ז כתב דדעת הטור להקל בחמין לתוך צונן אפילו בצונן מועטים אך הרמב"ם מחמיר בזה עי"ש ועיין בספר בית מאיר שהאריך בזה הרבה ומסיק דדעת הטור להקל וכן הוא ג"כ דעת הרשב"א והר"ן וטעמם דזה לא חשיב עירוי כיון שמתערבין זה בזה וממילא חשיב החמין שנשפך לתוך הצונן ככלי שני ואין יכול הצונן המועט להתבשל ע"י החמין ומ"מ מסיק דלדינא אין להקל בזה נגד דעת התוספות דנוגע באיסור דאורייתא וז"ל וכו' אך בדיעבד נראה לענ"ד דיש לסמוך על הרשב"א והר"ן שמתירין להדיא ועל משמעות פשוטות לשון הרמב"ם וטור שחמין לתוך צונן שרי אפילו בחמין מרובין אף שסברת טעמם קשה עלינו להשיג. ומה שנוהגין נמי הכי במשקה קאפ"ע או טיי"א שמבשלין קודם שבת מעט מים עם קאפ"ע וטיי"א באופן שהוא חזק מאד בטעמו וביום השבת מערין עליהם מים חמין הרבה שנתבשלו בהיתר בזה יש עוד סעד להתיר מטעם היש מקילין המבואר בסט"ו והוא דעת הרשב"א ודעמיה דס"ל דאף בלא שנצטנן אין בישול אחר בישול וכו' עי"ש לכן אין למחות ביד אחרים העושים אבל לעצמו כל בעל נפש יחוש אף בזה שלא לערוט מכלי ראשון כ"ז שהיד סולדת בו.

ח. גמ' שבת (מ): - א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת, ש"מ שמן יש בו משום בישול, וש"מ כלי שני אינו מבשל, וש"מ הפשרו זהו בישולו. [פרש"י - ד"ה בכלי שני - שיצטננו מעט, דכלי שני אינו מבשל, ואחר כך תן הפך לתוך אותו כלי שני, דהך אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו, שאף על פי שהעבירו מעל האור מבשל, כדתנן לקמן (מב.) האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין].

ט. שו"ע (סי' שי"ח סע' ט') - כלי ראשון (פי' הכלי שמשמש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירוהו מעל האש מבשל, כל זמן שהיד סולדת בו.

י. תוס' (מ: ד"ה ושמע - תימא מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפילו כלי שני נמי, ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל. וי"ל לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור, אבל בכלי שני אע"ג דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

יא. משנ"ב (סי' שי"ח ס"ק פ"ז) - כלי שני מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון י"א דדינו ככלי ראשון ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה ודאי מקרי כלי ראשון.

יב. משנ"ב (שם ס"ק ס"ה) - אבל בכלי שני מותר לתת תבלין אפי' יד סולדת בו דאין מתבשל שם ואם מונח בכלי שני דבר גוש שהיד סולדת בו יש ליהדר בזה דיש פוסקים שסוברין דדבר גוש כ"ז שהיס"ב דינו ככלי ראשון.

יג. רמ"א (יו"ד סי' צ"ד סע' ז') - וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון, ואז אם הסכין בן יומו ואין ס' בבשר נגד הסכין הכל אסור, ואף הסכין צריך הגעלה. אבל אם הוא כלי שני, הבשר צריך קליפה; והסכין, נעיצה בקרקע, וכן נוהגין.

יד. חזון איש (או"ח ס' קכ"ב אות ג') - ואם שואבין מתוך הקדירה בשעה שהיא על האש כף עצמה נעשית כלי ראשון וכו', ואם שואבין מן הקדירה לאחר שהעבירה מעל האש נראה מדברי הראשונים וכו' שמה שבכף הוי כדין כלי שני.

טו. תוס' שבת (מב.) ד"ה אבל - ומדנקט אמבטי משמע דבכלי שני איירי ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס שהוא לשתייה לאמבטי לפי שחמין הרבה ואיכא למיגזר דהרואה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא.

טז. רמב"ם (פכ"ב שבת ה"ה) - אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים אין נותנין לה מים צונן שהרי מחממן הרבה.

יז. שו"ע (סי' שי"ח סע' י"א) - אמבטי (פי' כלי שרוחץ בו) של מרחץ שהיא מלאה מים חמין (אף על פי שהיא כלי שני) אין נותנין לה מים צונן, שהרי מחממן הרבה.

יח. משנ"ב (סי' שי"ח ס"ק מ"ח) - עיין בח"א שכתב דהיכא שהיד נכוית בו לכו"ע מבשל אפילו בכלי שני.

יט. חזון איש (סי' נ"ב אות י"ט) - ומכ"מ קשה להקל באיסור שבת ולפי"ז נפל בבירא היתר כלי שני דקשה לשער בין יד סולדת בו לנכוית, ובלא"ה נוהגין להחמיר בכלי שני בי"ס עפ"י דברי הרמ"א וכו' וגם משום מיחזי כמבשל וכו', ומיהו מעיקר הדין נראה דאין איסור בכלי שני אפילו יד נכוית כיון דלא הזכירו זה הפוסקים.

כ. חי' הרשב"א (מב.) - אבל באמבטי שעומדין לרחיצת אדם מחממן הרבה והלכך צונן לתוך חמין אסור לעולם שאי אפשר לבא לידי אפשר אלא לידי בישול ואפילו נתן באמבטי כדי מלואו, ואף על פי שהוא כלי שני ובעלמא אינו מבשל הכא שאני לפי שדרכן לחממן יותר מדאי וכו'. דמים שבספל אינן חמין כל כך ואינו אלא ככוס וכו' ואפילו היו מים שהיד סולדת בהן לאחר שנתערבו צונן לתוכן, אינו מחמת הצונן שיש בו להיות יד סולדת אלא מחמת הראשונים שלא נצטננו.